

Yksilöllinen Sijoita ja valmenna -malli tukee tehokkaasti osatyökykyisten työllistymistä

PÄÄLÖYDÖKSET

- Mielenterveyden ongelmat ovat yleisempiä sosiaalisesti heikommassa asemassa olevilla. Usein mielenterveyshäiriöistä kärsivät ovat myös työttömiä. Työllistymisen vaikuttaa tutkitusti positiivisesti mielenterveyteen.
- Useat eri puolilla maailmaa tehdyt tutkimukset osoittavat, että paras tapa työllistää osatyökykyinen henkilö, on menettelytapa, jota kutsutaan Sijoita ja valmenna -malliksi (Individual Placement and Support, IPS).
- Sijoita ja valmenna -malli voidaan ottaa käyttöön Suomen palvelurakenteissa. Voidaan olettaa, että myös Suomessa mallin tulokset olisivat yhtä positiivisia.

Sijoita ja valmenna -malli on tutkimusnäyttöön perustuva toimintatapa vakavista mielen sairauksista kärsivien ihmisten työllistymiseksi. Sijoita ja valmenna -toiminnan on osoitettu olevan tehokkain malli työelämään pääsyyn ja avoimilla työmarkkinoilla pysymiseen niillä henkilöillä, joilla on vakavia psyykkisiä sairauksia. Toimintatapa sopii myös muille eri kuntoutujaryhmille, kuten esimerkiksi NEET-nuorille (ei työssä eikä koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa oleville nuorille).

Tuetulla työllistymisellä tarkoitetaan työllistymisen tapaa, jossa toimintakyvyltään rajoittunut henkilö työllistyy avoimille työmarkkinoille palkkatyösuhteeseen, jossa hänen työssäoloaan tuetaan intensiivisellä tuella. IPS Sijoita ja valmenna! -toimintamallissa työhönvalmentajat toimivat työpaikalla niin mielenterveyskuntoutujan, työnantajan kuin koko työyhteisönkin tukena. Keskeisin ero perinteisiin, osatyökykyisten työllistymistä edistäviin toimintoihin verrattuna on se, että valmennus ja kuntoutus tapahtuvat voittopuolisesti työpaikalla. (Raivio ym.2019.)

Kuntoutussäätöön selvityksen (Harkko ym. 2018) mukaan Sijoita ja valmenna -lähestymistapa tarkoittaa erontekoa ”valmenna ja sijoita” lähestymistapaan, jossa avoimille työmarkkinoille työllistyminen nähdään ”valmentavan” eli työelämätaitojen kehittämiseen tähtäävän ammatillisen kuntoutuksen jälkeisenä vaiheena.

Liian monet mielenterveyspotilaat ovat turhaan työttömiä

Mielenterveyden häiriöt on merkittävä kansanterveysongelma. Mielenterveyden häiriöt ovat yleisempiä alemmissa sosioekonomisen aseman ryhmissä (Fryers ym. 2003). Sosiaalisesti epäedullisessa asemassa olevat ryhmät ovat ihmisiä, joilla on suurempi köyhyys- ja sosiaalisen syrjäytymisen riski ja joilla ei yleensä ole hyvää koulutusta tai joilla on vain tyydyttävä elintaso.

Usein vakavista psyykkisistä sairauksista kärsivät henkilöt ovat myös työttömiä. Esimerkiksi Norjassa vain 10 prosentin skitsofreniaa sairastavista työikäisistä henkilöistä on todettu työllistyneen (Evensen ym. 2016). Suomessa arviot ovat samansuuntaisia, skitsofreniaa sairastaa 50 000 suomalaista, heistä noin 10 prosenttia on työelämässä. (Jännti 2017.)

Työhön palaamisella on myönteisiä terveysvaikutuksia psyykkisesti sairaille (Rueda ym. 2012, Luciano ym. 2014). Haasteena on kuitenkin mielenterveyspotilaan työllistyminen. Eriarvoisuuden vähentäminen on kuitenkin mahdollista ja se hyödyttää koko yhteiskuntaa.

Kansainvälinen tutkimusnäyttö Sijoita ja valmenna -mallin hyödyistä

Norjalaisessa systemaattisessa tarkastelussa tunnistettiin 21 satunnaistettua Sijoita ja valmenna -mallin tutkimusta (Nokleby ym. 2017). Mukana olevat tutkimukset on julkaistu vuosina 1995–2015, ja ne on tehty Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa, Australiassa, Kanadassa, Hongkongissa, Japanissa, Alankomaissa, Bulgariassa, Italiassa, Sveitsissä, Saksassa, Espanjassa, Ruotsissa ja Norjassa. Seuranta-aika tutkimuksissa vaihteli kuudesta kuukaudesta viiteen vuoteen, mutta enemmistö tutkimuksista seurasi työllistyneitä henkilöitä 12–24 kuukautta. Suurin osa tutkimuksista sisälsi vakavaa psyykkistä sairautta sairastavia ihmisiä, muut tutkimukset seurasivat ihmisiä, joilla oli vakavia fyysisiä vammoja tai kehityshäiriöitä. Kontrolliryhmissä toimenpiteet olivat pääosin tavallisia työllistymispalveluja, suojatyöpaikkoja ja ryhmäohjelmia.

Tuulia Rotko

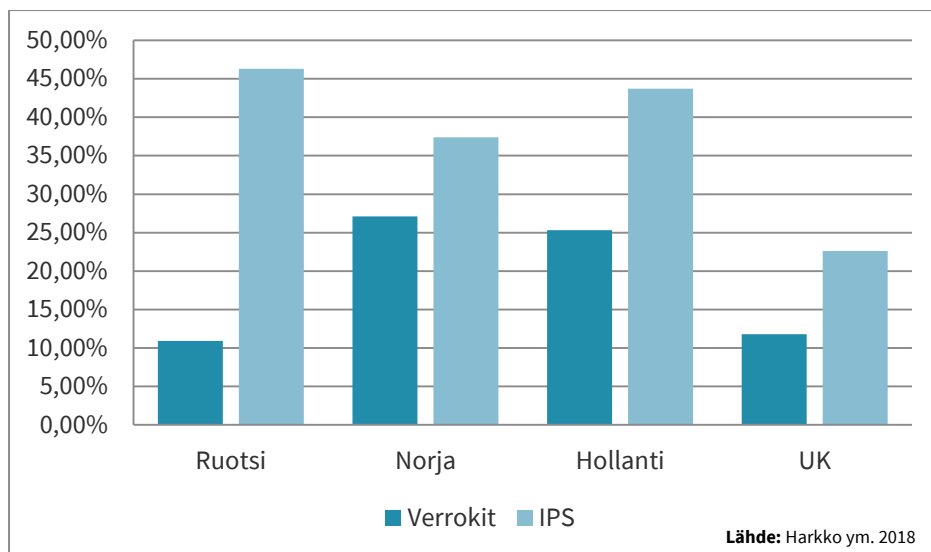
etunimi.sukunimi@thl.fi

Tapani Kauppinen

etunimi.sukunimi@thl.fi

Mitä ovat eriarvoisuus ja sosiaalinen asema

- Eriarvoisuus on vältettävissä oleva ero, joka on epäoikeudenmukainen ja eettisesti väärin. Tässä julkaisussa tarkoitetaan erityisesti sosiaalisen aseman mukaisia systemaattisia eroja terveydentilassa, sairastavuudessa ja kuolleisuudessa.
- Tärkeimmät sosiaalista asemaa määrittävät ulottuvuudet ovat koulutus, työmarkkina-asema, ammattiin perustuva sosiaaliluokka sekä tulot ja varallisuus. Sosiaalisen aseman ulottuvuudet liittyvät toisiinsa.

Kuvio 1. Euroopassa 2010-luvulla toteutettujen satunnaiskontrolloitujen IPS-hankkeiden tuloksellisuus työllistymisen näkökulmasta, %

Systemaattisen tarkastelun tuloksena norjalaiset tutkijat totesivat, että avoimille työmarkkinoille työllistyneiden määrä kaksinkertaistui Sijoita ja valmenna -ryhmässä suhteessa perinteisten työllistämistoimien kohteena olleisiin. Sijoita ja valmenna -ryhmäläiset saivat paremmin vapailta markkinoilta töitä ja heillä oli hieman korkeammat tulot. Muut tutkimukset (Rueda ym. 2012, Luciano ym. 2014) ovat osoittaneet, että työllisyys lisää mielenterveyttä. Sijoita ja valmenna -ryhmässä odotetaan pitkällä aikavälillä myös mielenterveyden parantuvan.

Toinen järjestelmällinen tutkimuskatsaus (Drake ym. 2014) osoitti samankaltaisia Sijoita ja valmenna -mallin positiivisia vaikutuksia. Tässä tarkastelussa havaittiin, että positiivisia vaikutuksia on mahdollista saavuttaa useissa eri väestöryhmissä. Tutkimuksiin osallistui sekä nuoria että aikuisia, joilla oli useita merkittäviä haasteita elämässään, kuten esimerkiksi vakava psyykinen sairaus, posttraumaattinen stressihäiriö, päihteiden käyttö tai rikostuomio.

Kokemukset Pohjoismaista ja Suomesta

Sijoita ja valmenna -mallia on kokeiltu myös Pohjoismaissa (Harkko ym. 2018, Schon ym. 2013). Satunnaistettu kontrolloitu tutkimus Ruotsissa osoitti Sijoita ja valmenna -mallin myönteiset vaikutukset mielenterveyspotilailla suhteessa kontrolliryhmään, joka sai vain tavanomaista ammatillista kuntoutusta (Bejerholm ym. 2015). Norjassa Remen tutkimusryhmä (2015) osoitti Sijoita ja valmenna -toiminnan myönteiset vaikutukset masennukseen ja ahdistuneisuuteen. Tanskassa on raportoitu satunnaistettu kontrolloitu tutkimus (Hellström ym. 2017) ja myös Suomessa on raportoitu mallin käytöstä (Mattila-Holappa ym. 2016).

Suomalainen Lääkäriseura Duodecim (2013) viittaa Käypä hoito -suosituksessaan useisiin satunnaiskontrolloituihin tutkimuksiin kirjallisuuskatsauksessaan ja toteaa, että tuettu työllistyminen parantaa työharjoittelua paremmin skitsofreniapotilaiden työllistymistä ja selviytymistä avoimilla työmarkkinoilla.

Sijoita ja valmenna -malli on kustannustehokkaampi kuin tavanomaiset työllistämistoimet

Norjalaisessa systemaattisessa tarkastelussa (Nokleby ym. 2017) tunnistettiin kuusi kustannustehokkuutta koskevaa tutkimusta. Tutkimukset viittaavat siihen, että Sijoita ja

Näin tutkimus tehtiin:

Julkaisu pohjautuu Pohjoismaisen Ministerineuvoston rahoittamassa hankkeessa ”Nordic Policy briefs to increase equality in health” vuonna 2018 tehtyyn yhteispohjoismaiseen julkaisuun [Policy Brief: Individual placement and support employment](#). Hankkeen ohjausryhmässä oli edustajat Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Suomen kansanterveyslaitoksilta tai terveysministeriöstä sekä Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen edustaja. Ohjausryhmä valitsi kolme aihetta, joista tehtiin policy brief käsikirjoitukset. Aiheet valittiin siten, että niistä löytyisi tutkimusnäyttöä eriarvoisuuden vähentämisestä ja että ne olisivat tarpeellisia kaikissa Pohjoismaissa. Tässä suomenkielisessä versiossa alkuperäistä käsikirjoitusta on sovellettu ja täydennetty Suomen olosuhteiden mukaan.

valmenna -mallin kustannukset olivat verrattavissa tavanomaisiin työllistämismenetelmiin, joita käytetään mielenterveyshäiriöitä sairastavien henkilöiden työllisyyden parantamiseen. Sijoita ja valmenna -mallin käytöllä on kuitenkin parempi vaikuttavuus eli työllistyminen kuin tavanomaisilla keinoilla.

Kuntoutussäätiön (Harkko ym. 2018) mukaan kustannusvaikuttavuustutkimukset, joissa verrataan Sijoita ja valmenna -toiminnan ja verrokkipalvelun kustannuksia niiden tuloksiin, osoittavat selkeästi, että Sijoita ja valmenna -malli on kustannustehokas palvelu. Tutkimuksissa, joissa verrataan Sijoita ja valmenna -mallin kustannuksia ja tuloksia muihin ammatillisiin palveluihin, kustannukset ovat yleensä samansuuntaisia, mutta mallin tuloksellisuus on kaksi tai kolme kertaa suurempaa kuin verrokkipalveluissa.

Mallin käyttöönotto Suomessa

Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että Sijoita ja valmenna -malli on tehokas tapa työllistää osatyökykyisiä (Harakko ym. 2018, Linnemorken ym. 2018, Nokleby ym. 2017, Schon ym. 2013, Duodecim 2013). Myös muiden Pohjoismaiden myönteiset kokemukset (Bejerholm ym. 2015, Reme ym. 2015) puoltavat sitä, että mallia kannattaa kokeilla laajamittaisesti. THL:n tutkijoiden tekemän selvityksen mukaan (Raivio ja Appelqvist-Schmidlechner 2019) IPS – Sijoita ja valmenna -työhönvalmennus voidaan ottaa käyttöön Suomen palvelurakenteissa ja voidaan olettaa, että myös Suomessa mallin tulokset olisivat yhtä positiivisia.

Työelämään kuntouttavien mielenterveyspalvelujen kehittäminen on osa kansallista mielenterveysstrategiaa ja kirjattu myös pääministeri Marinin hallitusohjelmaan. Sosiaali- ja terveysministeriö myöntää valtionavustusta Työelämään kuntouttavien mielenterveyspalvelujen ”IPS - sijoita ja valmenna!” -kehittämistä toteuttaviin hankkeisiin.

Sijoita ja valmenna -toimintaa olisi tarjottava rutiininomaisesti potilaille, joilla on vakavia mielenterveyshäiriöitä, ja mallia olisi testattava muiden ryhmien kanssa, joilla on työllistymisvaikeuksia.

Lähteet

Bejerholm U, Areberg C, Hofgren C, Sandlund M, Rinaldi M. Individual placement and support in Sweden - a randomized controlled trial. *Nordic journal of psychiatry*. 2015;69(1):57–66.

Drake RE, Bond GR. Introduction to the special issue on individual placement and support. *Psychiatric rehabilitation journal*. 2014;37(2):76–8.

Duodecim (2013) [Skitsofreniapotilaiden tuettu työllistyminen. Näytönastekatsaus](#). Julkaistu: 21.01.2013 Suomalainen Lääkäriseura Duodecim.

Evensen S, Wisloff T, Lystad JU, Bull H, Ueland T, Falkum E. Prevalence, Employment rate, and cost of schizo-phrenia in a high-income welfare society: a population-based study using comprehensive health and welfare registers. *Schizophrenia bulletin*. 2016;42(2):476–83.

Fryers T, Melzer D, Jenkins R. Social inequalities and the common mental disorders: a systematic review of the evidence. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*. 2003;38(5):229–37.

Harkko J, Lehto S, Pitkänen S, Ala-Kauhaluoma M. (2018) Selvitys sijoita ja valmenna -mallin (IPS-mallin) tuloksista ja toimeenpanosta. Kuntoutussäätiö.

Hellstrom L, Bech P, Hjorthoj C, Nordentoft M, Lindschou J, Eplöv LF. Effect on return to work or education of Individual Placement and Support modified for people with mood and anxiety disorders: results of a randomised clinical trial. *Occupational and environmental medicine*. 2017;74(10):717–25.

Linnemorken LTB, Sveinsdottir V, Knutzen T, Rodevand L, Hernaes KH, Reme SE. Protocol for the individual placement and support (IPS) in pain trial: A randomized controlled trial investigating the effectiveness of IPS for patients with chronic pain. BMC musculoskeletal disorders. 2018;19(1):47.

Luciano A, Bond GR, Drake RE. Does employment alter the course and outcome of schizophrenia and other severe mental illnesses? A systematic review of longitudinal research. Schizophrenia research 2014;159(2-3):312–21.

Mattila-Holappa P, Joensuu M, Ahola K, Koskinen A, Tuisku K, Ervasti J, et al. Psychotherapeutic and work-oriented interventions: employment outcomes among young adults with work disability due to a mental disorder. International Journal of Mental Health Systems. 2016;10:68.

Nokleby H, Blaasvaer N, Berg RC. [Supported Employment for People with Disabilities: A Systematic Review](#). Oslo, Norway: The Norwegian Institute of Public Health 2017.

Raivio H. & Appelqvist-Schmidlechner K (2019) IPS -Sijoita ja valmenna! -toimintamallin soveltamisen mahdollisuudet Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Reme SE, Grasdahl AL, Lovvik C, Lie SA, Overland S. Work-focused cognitive-behavioural therapy and individual job support to increase work participation in common mental disorders: a randomised controlled multicentre trial. Occupational and Environmental Medicine. 2015;72(10):745–52.

Rueda S, Chambers L, Wilson M, Mustard C, Rourke SB, Bayoumi A et al. Association of returning to work with better health in working-aged adults: a systematic review. American Journal of Public Health. 2012;102(3):541–56.

Schon UK, Rosenberg D. Transplanting recovery: research and practice in the Nordic countries. Journal of mental health. 2013;22(6):563-9.

Jääntti M. (2017) [Juhani sairastui skitsofreniaan eikä kertonut työkavereilleen – skitsofrenikko voi pärjätä töissä hyvin, mutta moni pelkää työyhteisön asenteita](#). Uutinen 29.12.2017. Yleisradio.

Tämän julkaisun viite:

Rotko T, Kauppinen T (2020) Yksilöllinen Sijoita ja valmenna -malli tukee tehokkaasti osatyökykyisten työllistymistä. Tutkimuksesta tiiviisti 14/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-520-9 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-520-9>